

SAHNE

Tanzimat Tiyatrosu'nun 'ilk'leri ya da...

Muhsin Ertuğrul efsaneleri

Aydınlarımız bugün tiyatromuzda hemen ne varsa, bunların temellerinin Tanzimat döneminde atıldığını bilmez ya da bilmezlikten gelirler. Özellikle 'Muhsin Ertuğrul fanatikleri' her şeyin onunla başladığını sanır.

METİN AND

Nedense tiyatroyla ilgilenen aydınlarımız tiyatromuzun geçmişini pek bilmezler! Bugün tiyatromuzda hemen ne varsa bunların temellerinin Tanzimat döneminde atıldığını bilmezler ya da bilmezlikten gelirler. Özellikle 'Muhsin Ertuğrul fanatikleri' diye nitelendirebileceğimiz bir kesim aydın, her şeyin Muhsin Ertuğrul ile başladığını sanır. Oysa bu 'ilk'lerin aslında hiçbiri doğru değildir.

Bu köşeden, bu 'ilk'lerden üç önemlisinin Tanzimat'tan kaynaklandığını göstereceğiz. Bir sanat dalının gerçek miladı, onları hiç ilgilendirmez!..

Bu 'ilk'lerden üçünü ve 'ilk'lerin kahraman öncülerinin fotoğraflarını da sayfalarımıza aldık!

Denmiştir ki, Muhsin Ertuğrul 1959'da İstanbul'da 'semt tiyatroları' açmıştır. Söz konusu tiyatrolar, Fatih, Üsküdar ve Kadıköy'de açılmıştı...

SEMT TİYATROLARI

Oysa Güllü Agop, kurucusu olduğu Osmanlı Tiyatrosu için Türkçe gösterim vermek tekeli devletten sağlarken, imzaladığı sözleşmede 'İstanbul'un bazı semtlerinde tiyatrolar açmak' yükümlülüğünü de üstlenmişti. Bunlar Üsküdar, Tophane, Galata, Beyoğlu ve İstanbul yakasında gerçekleşmiş ve gösterimler vermeye başlamışlardı.

BÖLGE TİYATROLARI

Muhsin Ertuğrul'un 'bölge tiyatroları' fikrini ilk ortaya atan kişi olduğuna inanılmıştır...

Oysa yalnızca 1956 ve 1958'de Muhsin Ertuğrul bu konuda üç yazı yazmış ve Fransa'daki 'Centres Dramatique'lerin benzerlerinin yapılmasını savunmuştur. Üstelik, Cumhuriyet'in en önemli kültür kurumu

Güllü Agop
(altta) ve
Ahmet Fehim
Efendi
(sağda).

olan ve yurt düzeyinde her yerde kurulmuş bulunan halkevleri örneği ortada dururken...

Bölge Tiyatroları'nı savunurken, Muhsin Ertuğrul 'Devlet Tiyatroları Genel Müdürü' idi; elinde pek çok olanak vardı, ama bunları gerçekleştirememişti. Yalnız Bursa'da tiyatro açılmış onu da Bursa Valisi İhsan

Sabri Çağlayangil açmıştı. Gariptir, en önemli kültür adamlarımızın kurduğu "Kültür Girişimi" Aralık 1999'da Haldun Tanner'in oyununu yasaklayan Kozanlı Kaymakamı'nı kınayan bir bildiri yayımlamışlardı. Bu bildiri şöyle bir cümleye yer verilmiştir: "Türkiye'nin her ilçesine ulaşabilmek için ömrünü vermiş Muhsin Ertuğrul gibi bir tiyatro adamının..."

Bir insana hayranlık duyabilirsiniz, yaptığı işlerden dolayı onu övebilirsiniz; ama yapmadığı işlerden dolayı onu övebilir misiniz?

Oysa Tanzimat'ta şair Ziya Paşa Adana'da, Ahmet Vefik Paşa Bursa'da, oyun yazarı Ali Bey Trabzon'da valiyken, buldukları illerde tiyatro kurmuşlardı. Ayrıca Ali Bey, Varna sancağında mutasarrıfken, oradaki Bulgar ve Türk seyircilere Moliere

gösterimleri düzenlemiştir.

Ancak daha önemlisi, bir adamın tek başına, yardım görmeden Anadolu'nun çeşitli yerlerinde tiyatrolar kurup bunlar için gerekli dekorları yapıp buralarda tiyatro gösterimleri başlatmasıdır. Bu kişi Türk Tiyatrosu'nun en seçkin ve çok yönlü tiyatro adamı Ahmet Fehim Efendi'dir. Ahmet Fehim şu yerlerde tiyatro kurmuştur: Çanakkale,

Tekirdağ, Ankara (iki tane), Sungurlu, Çarşamba.

Görülüyor ki Tanzimat insanları lafla, yazıyla değil, kendi olanaklarıyla bu fikri gerçekleştiriyorlardı.

SİRANUŞ'UN MARİFETLERİ

Tanzimat Tiyatrosu'nun, Muhsin Ertuğrul söylenceleriyle bağlantılı üçüncü 'ilk'i, 'Hamlet' rolünün bir kadın sanatçıya oynatılmasıdır.

Muhsin Ertuğrul önce 1954'te Hamlet'i Nur Sabuncu'ya oynatmış, sonra da Ayla Algan'a; bir üçüncü kadını sahneye çıkartmak isterken bu gerçekleşmemiştir. Ancak bu Türkiye'de bir ilk midir? Çünkü Tanzimat'ın kadın oyuncularından Siranuş bir gösterimde Ophelia'yı oynamış, fotoğrafında da gördüğünüz gibi ayrıca Hamlet'i de oynamıştır. ■

Tanzimat'ın kadın oyuncularından Siranuş Ophelia ve Hamlet rolünde sahnede (üstte). Bursa'ya tiyatroyu götürən Ahmet Vefik Paşa (sol altta).

